

ITE-KUVAKORTIT

ITE tulee sanoista "itse tehty elämä". ITE-taiteilijat ovat itseoppineita taiteen tekijöitä. He ovat tavallisia ihmisiä, jotka tekevät epätavallisen omaperäistä taidetta. ITE-taiteessa materiaaleja, tekniikoita ja ideoita yhdistellään kätevästi ja kekseliäästi. Maaseudun Sivistysliitto (MSL) on vuodesta 1998 kartoittanut ITE-taiteilijoita ja tuonut heidän luovuuttaan esiin näyttelyissä, kirjoissa ja tapahtumissa. Lue lisää: www.itenet.fi

Vuosina 2016–2018 on menneillään MSL:n ITE Pirkanmaalla -hanke, jossa etsitään ja esitellään alueen itseoppineita taiteen tekijöitä. Lisätietoa hankkeesta ja korteissa esitellyistä ITE-taiteilijoista löydät netistä osoitteesta: www.itepirkanmaalla.net

ITE-kuvakorttien tarinat ja vinkit on koontanut
ITE Pirkanmaalla -hankkeen koordinaattori, taidekasvattaja Minna Haveri.

Kuvakorttien käyttö

- Voit aloittaa kuvien tarkastelun mistä kortista tahansa.
- Aluksi voi olla antoisaa tarkastella kuvia ilman taustatietoja. Silloin voi vapaasti arvailla, mitä kuvan teos esittää ja mistä se on tehty.
- Kortin takaa löytyy pieni tietopaketti teoksen tekijästä ja teoksesta.
- Kortteihin on listattu ehdotuksia keskustelua virittävistä kysymyksistä. Voit vapaasti itse keksiä lisää!
- Joistakin kuvakorteista löytyy myös ITE-vinkki pienimuotoiseen taidetyöskentelyyn.

Seppo Inkinen (1934), Tampere

Inkinen on kuvannut teoksissaan lapsuutensa ja nuoruutensa Pispalan legendaarisia hahmoja. Alumiinista hitsatut ”Pispalan lekatat” välittävät lämmöllä ja huumorin siivittämänä menneen maailman ajankuvaa ja tarjoavat paikan muistoille. Kaikkiin eläväisiin metalliveistoksiin liittyy oma, paikallishistoriaan kietoutuva tarinansa.

Juoksupoika eli Ensimmäinen työpäivä

Inkinen kertoo: ”Juoksupojan eli tsupparin hommat tulivat tutuiksi koululaisille, kun lomat alkoivat. Siihen aikaan kuljetettiin ja haettiin kaikkea mahdollista pitkiäkin matkoja: toiset olivat leipomoiden, toiset metalliyritysten palveluksessa. Firman omistuksessa oleva tsupparinpyörä oli oman aikansa katumaasturi. Kun sillä sai ajaa illalla töistä kotipihaan, leuhkuus hiipi väkisinkin puseroon. Toiset lapset ihmettelivät kateellisina, miten juoksupoika saa ajaa tuollaisella menopelillä. Leipomoissa tsupparinpyörä oli kaksipyöräinen, muualla usein kolmipyöräinenkin.”

Keskusteluaiheita:

- Teitkö kesätöitä? Millainen oli ensimmäinen työpäiväsi?
Millaisia töitä olet tehnyt?
Miten ammatit ovat muuttuneet?
Mitä palkalla sai?
- Minkä merkkisiä pyöriä sinulla on ollut?
Millaisia kadut olivat?
Mitä ajattelet liikenteestä nykyään?
Millaisia pyöräilymuistoja sinulla on?
- Minkähän firman juoksupoika teokseen on kuvattu?
Miten teos on tehty?
Minkälaisia tunteita se herättää?
Pidätkö teoksesta?

ITE-vinkki:

Kokeille pienten hahmojen muovaamista kotifoliosta.
Tukena voit tarvittaessa käyttää ohutta metallilankaa.

Matti Järvenpää (1936), Hämeenkyrö

Järvenpää on luonut taidetta ja keräilyä yhdistäen Rautapuisto-nimisen ulkoilmanäyttelyn mailleen. Hän varttui sotaorpona ja pääsi käsillä tekemisen makuun jo pienenä, kun kaikesta oli pula. Taidetta alkoi syntyä, kun hän alkoi nähdä kauneutta käyttöesineiden muodoissa ja väreissä. Puiston teoksissa traktorin istuimet, palohaajat, kirveenterät, sepän työkalut ja monet muut vanhat kauniit käyttöesineet on yhdistetty luovasti toisiinsa. Yksi rakennuksista on nimetty Pannuhuoneeksi, ja sen sisältä löytyy vanhojen ajoneuvojen lisäksi viidensadan kahvipannun muodostama tuulikannel.

Muistoksi maailman parhaalle letunpaistajalle Alma-mummulle

Yksi Järvenpään vaikuttavimmista teoksista on lättypannuilla päällystetty lato, joka toimii muistomerkkinä rakkaalle Alma-mummolle. Aikoinaan itsekin orpona varttunut Alma-mummo hemmotteli sotaorvoksi jäänyttä lapsenlastaan paistamalla hänelle maailman parhaita lättyjä, mikä oli toden totta muistomerkkin arvoinen teko.

Keskusteluaiheita:

- Tuleeko sinulle mieleen hyvä ruuanlaittaja, joka ansaitsi muistomerkkin?
Ketä läheistäsi sinä muistaisit taideteoksella? Keille muistomerkkejä yleensä pystytetään ja mihin ne sijoitetaan? Mitä muistomerkkejä muistat tai ihaillet?
- Kenen kanssa olet syönyt lättyjä? Kenelle olet tehnyt lättyjä?
Miten tehdään lättytaikina? Mitä laittaisit lätyn päälle? Mikä on lempiruokasi?
Mihin ruokaan liittyy muistoja?
- Oletko keräillyt jotain? Millaiset esineet ovat kauniita?
Muistatko millaisia pannuja ja kattiloita lapsuuden kodissasi oli?
- Millaisia tunteita teos herättää? Onko lättypannuilla päällystetty lato mielestäsi kaunis?
Onko teos mielestäsi taidetta?

ITE-vinkki:

Näetkö ympärilläsi kauniita esineitä?
Ideoi millaisen teoksen esineistä voisi rakentaa.

Teos Matti Järvenpää: Muistoksi maailman parhaalle letunpaistajalle Alma-mummulle, installaatio.
kuva Minna Haveri.

Raimo Flink (1940), Pirkkala

Flink on luonut itse keksimänsä niksibetonin avulla koristeellisen taidepuutarhan kesäkotinsa pihapiiriin Lempäälässä. Sieltä löytyvät muun muassa kaktuspuutarha sekä viisi metriä korkea Mammutti, jonka sisällä on pieni huvimaja pöytineen ja penkkeineen. Flink teki luonnollisen kokoisen version sukupuuttoon kuolleesta villamammutista, koska hän halusi näyttää, kuinka kestävä, helposti käsiteltävä ja monikäyttöinen hänen itsekeksimänsä rakennusmateriaali on.

Mammutin kohtuun

Flinkin mammuttia esittävä kuva on valokuvateos, jonka nimi on Mammutin kohtuun. Se on osa suurempaa teossarjaa. Kuvassa teoksen tekijä on kiipeämässä Mammutin sisälle. Kuvan on ottanut valokuvataiteilija Veli Granö (1960). Hän on kuvannut kansantaiteilijoita teosympäristöissään jo 1980-luvun alusta lähtien. Granön valokuvia ITE-taiteilijoista on nähty monissa ITE-näyttelyissä ja -kirjoissa. Suuria ITE-taiteen teoksia on mahdotonta siirtää syntysijoiltaan, mutta valokuvien välityksellä niitä voidaan esittää taidenäyttelyissä. Usein ITE-taiteessa kiinnostavinta onkin ympäristö, jonka ITE-taiteilija on teostensa avulla luonut. Granön valokuvista näemme, millainen on tekijän ja teosten koti.

Keskusteluaiheita:

- Miksi rakennukset ovat niin samanlaisia?
Sopivatko taideteokset pihalle?
Millaisen huvimajan haluaisit?
Oletko joskus itse rakentanut jotakin?
- Pidätkö teoksesta?
Miltähän teos näyttää sisältä?
Vaatiiko taiteen tekeminen rohkeutta?
Mitä luulet naapurien ajattelevan Mammutista?

Elma-Riitta Hannonen (1943), Tampere

Hannosen kotona ja kellarissa on kasseittain ja laatikoittain kollaaseja ja tekstiilitöitä. Hänen teoksensa käsittelevät usein naisen elämää. Käsitöitä Hannonen kertoo tehneensä aina – tai ainakin niin kauan kuin muistaa. Hannonen on nopea tekijä. Hän nauttii luovasta työstä ja tekee teoksen mieluusti alusta loppuun samalla istumalla. Suuritöisiin kirjontatöihin kuluu kuitenkin paljon aikaa. Taidetta tehdessään Hannonen usein kuuntelee radiosta musiikkia. Hän ei juurikaan luonnostelee tai suunnittele teoksiaan etukäteen. Kuva ja aihe vain tulevat mieleen.

”EVVK” eli ”Ei vähempää voisi kiinnostaa”

Hannosen ”EVVK” eli ”Ei vähempää voisi kiinnostaa” -nimisessä kirjontateoksessa ihmishahmot keskittyvät puhelimiinsa. Hannonen arvuuttelee, että hän itse on kuvan nutturapäinen nainen.

Keskusteluaiheita:

- Oletko käsityöihminen? Oletko tehnyt kirjontoja?
Oletko tehnyt käsitöitä hyötykäyttöön vai koristeeksi?
Miltä käsitöiden tekeminen tuntuu? Kuka sinulle opetti käsityötaitoja?
Pitääkö käsitöitä tehdessä noudattaa sääntöjä? Millaisia olivat koulukäsityöt?
- Mitä mieltä olet kännyköistä? Onko nuorten käytös muuttunut?
Millaisia puhelimet olivat ennen ja miten niillä soitettiin?
- Pidätkö teoksesta? Mitä kuvassa tapahtuu? Keitä kuvassa on?
Kauanko arvelet teoksen tekemiseen kuluneen aikaa?

ITE-vinkki:

Elma-Riitta Hannonen tekee myös paljon paperikollaaseja. Liimaa paperille lehdestä leikattu ihmishahmo tai pelkkä pää, ja vaateta hahmo lehdistä revityillä tai leikatuilla erivärisillä ja -kuosisilla paperin paloilla.

SIUNATU HULLUOK

Martti Hömppi (1935-2013), Nokia

Hömppi ehti kirjavan elämäntaipaleensa varrella olla monessa mukana. Lähtöjään hän oli Karjalan evakko. Nuoruudessaan Hömppi paini kilpaa ja seikkaili maailman merillä seilorina. Myöhemmin hän harrasti torvensoittoa ja lopulta eläkkeelle jäätyään ryhtyi itseoppineeksi taiteilijaksi. Hömppi kertoo olleensa koko ikänsä kiinnostunut taiteesta ja sen tekemisestä, mutta aiemmin hänellä ei ollut aikaa aloittaa.

Puusta nikkaroinnin halu oli Hömpillä suvun perimää. Hänen isänsä oli tuhattaituri käsitöissä ja äidin suku eli tuohikulttuuria Karjalassa. Sodanjälkeisen pula-ajan muistavalta Hömpiltä ei löydy ymmärrystä nyky maailman uusavuttomille. Hän kertoi, että aina päässä raksuttaa, mitä mistäkin materiaalista voi keksiä. Hömpin jätelaudasta tekemät veistokset ovat täynnä tarinoita, vitsejä ja naurua ajan ilmiöille ja julkisuuden henkilöille.

Hömppi piti rohkeutta tärkeimpänä ominaisuutena, niin taiteessa kuin elämässä yleensä. Silti menneeseen oli hänelläkin mahtunut monenlaisia pelkoja. Lapsena Hömppi kertoi kokeneensa ahdistusta sodan sekä evakkoreissujen takia, ja myöhemmin urheilu-uransa alussa Painikilpailuissa jännittäneensä enemmän yleisöä kuin vastustajaansa. Monenlaiset seikkailut merillä ja maissa kuitenkin auttoivat eroon arkuuksista ja antoivat uskalluksen nauraa niin itselle kuin muille.

Siunattu hulluus

Hömpin teos kuvittaa Aapelin (Simo Puupponen) kirjassa Siunattu hulluus (1948) kerrotun tarinan. Kirja ja siitä tehty elokuva kertovat Rummukaisen veljeksistä, joista hulluin ei lopulta ollutkaan se, jota hulluna pidettiin ja jota veljestoimin lähdettiin viemään hullujenhuoneelle.

Tarinassa veljeksistä vanhin suivaantuu kaikkitietävään vaimoonsa, jolta ei saa suunvuoroa ja joka julistaa joka asiaan: "Kyllä minä sen tiedän!" Vaimon poissa ollessa veljekset päättävät käydä miesjoukolla hakemassa laitumelta lehmän ja asettavat kantturan kamarin petiin pötköttämään. Kun rouva sitten palaa kaupunkireissultaan, hän säikähtää lehmää kovasti. Rouva Rummukainen tulee kamarista tuvan puolelle hädissään kertoen: "Sängyssä on lehmä." Siihen isäntä vastaa ylen tyytyväisenä: "Kyllä minä sen tiedän." Mojava yllätys ja hyvä opetus turhan sanavalmiille vaimolle.

Keskusteluaiheita:

- Muistatko, että olisit joutunut käyttämään kekseliäisyyttäsi materiaalin niukkuuden vuoksi? Olivatko ihmiset ennen mielestäsi kätevämpiä kuin nyt? Tunnetko ketään, joka olisi rakentanut esimerkiksi oman talonsa itse? Mitä ovat miesten ja naisten käsityöt?
- Hömpin äidin suku eli tuohikulttuuria; oletko sinä koskaan tehnyt tuohitöitä? Oletko kätevä käsitöissä? Ketä tuttua ihmistä voisit kehua tuhattaituriksi?
- Mitä pidät teoksesta? Onko Aapelin Siunattu hulluus tuttu? Mitä itse sanoisit, jos löytäisit lehmän sängyltä? Onko sinulla ollut Heteka-joustinsänkyä?

Teos Martti Hömppi: Siunattu hulluus, lautaveistos hetekalla. kuva Sauli Kaipainen.

Maija Härkki (1944), Tampere

Härkin värikäs kuvamaailma on täynnä lintuja, ihmishahmoja, rakennuksia, portteja ja kuvioita. Hänen kotinsa on tulvillaan taidetta. Kaapeista ja hyllyiltä löytyy pinoittain teoksia, jotka tuntuvat heijastavan toista maailmaa. Taiteilija kertoo, että kaikki työt ovat syntyneet selittämättömän tarpeen ohjaamana. Hierojana toiminut Härkki oli 90-luvun puolivälissä kolmen kuukauden ajan aina aamulla herätessään tuntenut suunnatonta halua maalata. Vihdoin hän rohkaistui aloittamaan.

Härkki kertoo, että kuvia tehdessään hän katsoo vain kulloistakin yksityiskohtaa. Hahmot vain tulevat jostakin, välillä kadoten näkyvistä ja taas palaten teokseen.

Maija Härkki maalaa mielellään myös kiviä. Niihinkin ilmestyy kasvoja ja hahmoja kuin itsestään.

Olioittaminen

Maijan maalaamat hahmot ovat taidetta, mutta on tavallista, että ihmiset tunnistavat kasvoja ja eläimiä vaikkapa pilvissä, kivissä, pistorasioissa ja puun rungoissa. Kyseessä on havaintopsykologinen ilmiö nimeltään *pareidolia*. Olemme tottuneet huomioimaan kasvoja ja ihmishahmoja, siksi tunnistamme niitä myös siellä, missä niitä ei välttämättä ole. ITE-taiteessa monet taiteilijat huomaavat hahmoja eri materiaaleissa, kuten luonnon muodoissa tai esineissä. Kun he teoksissaan hieman vahvistavat näitä hahmoja, ne tulevat näkyväksi myös meille muille. Tällaista taidetyöskentelyä kutsutaan olioittamiseksi.

Keskusteluaiheita:

- Oletko keräillyt kiinnostavia kiviä? Oletko nähnyt hahmoja poutapilvissä? Oletko huomannut, että jollain esineellä olisi ilme? Ovatko jotkut autot tai talot mielestäsi hyväntuulisen näköisiä?
- Pidotko piirtämisestä ja maalaamisesta lapsena? Saitko koulussa tehdä taidetta oman mielesi mukaan vai pitikö noudattaa opettajan ohjeita? Miksi kaikki piirtävät lapsena, mutta vain harvat tekevät taidetta aikuisena? Oletko tehnyt taidetta aikuisiällä? Onko sinulla hyvä mielikuvitus?

ITE-vinkki:

Piirtäkää tai maalatkaa kasvoja kiville.